

中醫舌診

DIAGNOSTIKA PODLE JAZYKA

V TRADIČNÍ ČÍNSKÉ MEDICÍNĚ

Podstatně rozšířené vydání

Giovanni Maciocia

Věnuji své ženě

Obsah

Obsah	VII
Předmluva ke třetímu vydání	XVII
Předmluva k revidovanému vydání	XVIII
Úvod	XX
Poděkování	XXII
1. Historie čínské diagnostiky podle jazyka	1
OBDOBÍ VÁLČÍCÍCH STÁTŮ	1
DYNASTIE CHAN	2
DYNASTIE SUEJ A TCHANG	3
DYNASTIE SUNG A ŤIN	4
DYNASTIE JŮAN	5
DYNASTIE MING A ČCHING	5
ČÍNSKÁ REPUBLIKA	7
ČÍNSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA	7
2. Vyšetřování jazyka: přehled	13
ZÁPADNÍ ANATOMIE JAZYKA	13
DIAGNOSTIKA PODLE JAZYKA: SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY	15
VYŠETŘOVÁNÍ JAZYKA	16
Jak působí na jazyk léky	17
Antibiotika	17
Kortikosteroidy	18
Bronchodilatancia	18
Diuretika	18
Antirevmatika	18
Cytostatika	18

SOUČÁSTI DIAGNOSTIKY PODLE JAZYKA	18
Vitalita barvy aneb duch jazyka	18
Barva těla jazyka	19
Tvar těla jazyka	19
Povlak na jazyku	20
Zvlhčení jazyka	20
NORMÁLNÍ JAZYK	20
Tabulka 2-1: Pozorované aspekty při diagnostice podle jazyka	22
3. Příznaky na jazyku: odraz stavu vnitřních orgánů	23
4. Osmerá osnova v diagnostice podle jazyka	29
POVRCH	29
Větrný chlad	30
Větrné horko	30
NITRO	31
NAPŮL POVRCHOVÝ, NAPŮL VNITŘNÍ STAV	32
CHLAD	33
Chlad z prázdnoty	33
Chlad z plnosti	34
HORKOST	34
PRÁZDNOTA	35
Prázdnota čchi	35
Prázdnota čchi <i>plic</i>	35
Prázdnota čchi <i>sleziny</i>	35
Prázdnota čchi <i>žaludku</i>	35
Prázdnota čchi <i>srdce</i>	36
Prázdnota jangu	36
Prázdnota jangu <i>sleziny</i>	36
Prázdnota jangu <i>ledvin</i>	37
Prázdnota jangu <i>srdce</i>	37
Prázdnota krve	37
Prázdnota krve <i>sleziny</i>	38
Prázdnota krve <i>jater</i>	38
Prázdnota jin	38
Prázdnota jin <i>žaludku</i>	39
Prázdnota jin <i>ledvin</i>	39
Prázdnota jin <i>srdce</i>	39
Prázdnota jin <i>plic</i>	40

PLNOST	40
Povrchová plnost	41
Vnitřní plnost	41
Vnitřní chlad z plnosti	41
Vnitřní plná horkost	41
Krevní stáza	41
Hlen	42
SHRNUTÍ	42
Tabulka 4-1: Pozorované aspekty při diagnostice podle jazyka	43
5. Duch jazyka a barva těla jazyka	45
DUCH JAZYKA	45
BARVA TĚLA JAZYKA	46
Bledý	46
Bledý a vlhký	47
Bledý a suchý	47
Bledý, jasný a lesklý	48
Červený	49
Červená špička	50
Červené strany	51
Červený střed	51
Červený kořen	52
Červený a vlhký	52
Červený a suchý	53
Červený a lesklý	53
Červený a šarlatový	54
Červené tečky nebo skvrnky	55
Červený s červenými tečkami	56
Na špičce	56
Po stranách	56
Po stranách ve středové oblasti	56
Na kořeni	57
Červený s červenými skvrnami	57
Na špičce	58
Po stranách	58
Na kořeni	58
Červené tečky u nemocí z vnějšího napadení	58
V přední části	59
Po stranách	59
Po levé nebo po pravé straně středu	60
Tečky bledě červené nebo bílé	60

Červený s trny	60
Červený s fialovou skvrnou uprostřed	61
Červený a oloupaný	61
Tmavě červený	62
Tmavě červený a suchý uprostřed	62
Fialový	63
Červenofialový	63
Červenofialová špička	64
Červenofialové strany	64
Tmavě červenofialový	65
Tmavě červenofialový a suchý	65
Tmavě červenofialový a vlhký	65
Červenofialový a rozšířený	65
Modrofialový	66
Modrofialová špička	66
Modrofialový povrch středu jazyka	66
Modrofialové strany střední části jazyka	66
Modrofialový kořen	67
Modrofialový a vlhký	67
Modrý	67
Modrý bez povlaku	68
Modrý střed povrchu jazyka, kluzký a mastný	68
Modrý jazyk během těhotenství	68
Bílé puchýřky	69
SPODNÍ ČÁST JAZYKA	69
Metody vyšetřování	69
Klinický význam	69
SHRNUTÍ	70
Tabulka 5-1: Barvy těla jazyka	71
6. Tvar těla jazyka	73
TENKÝ JAZYK	74
NATEKLÝ JAZYK	74
Bledý a vlhký	74
Normální barvy	75
Svěže červený	75
Fialový	75
Tmavě modrofialový	75
ČÁSTEČNĚ NATEKLÝ JAZYK	76
Oteklé okraje	76

Oteklé strany	76
Oteklá špička	77
Otok mezi špičkou a středem	77
Otok podél středové rýhy	77
Otok na polovině jazyka	78
Ohraničený otok strany jazyka	78
Otok celé poloviny povrchu jazyka	79
Jazyk tvaru kladívka	79
Jazyk nateklý v přední části	79
ZTUHLÝ JAZYK	80
OCHABLÝ JAZYK	81
DLOUHÝ JAZYK	82
KRÁTKÝ JAZYK	82
Bledý a krátký	82
Červený a krátký	83
Tmavě červený, suchý a krátký	83
Oteklý a krátký	83
ROZPRASKANÝ JAZYK	83
Dlouhé horizontální rýhy	84
Krátké horizontální rýhy	84
Rýhy podobající se ledovým krám	84
Nepřavidelné rýhy	85
Příčné rýhy na bocích	85
Podélná rýha ve středové části jazyka	86
Dlouhá podélná rýha ve středu	86
Jazyk normální barvy	86
Červený jazyk s ještě červenější špičkou	86
Červený jazyk bez povlaku	87
Příčné rýhy v oblasti za špičkou jazyka	87
Hluboká středová rýha s dalšími malými rýhami	87
VISÍCÍ JAZYK	87
VYCHÝLENÝ JAZYK	88
ZDŘEVĚNĚLÝ JAZYK	89
POHYBUJÍCÍ SE JAZYK	89
TŘESOUcí SE JAZYK	89
ROLOVANÝ JAZYK	90
JAZYK S OTISKY ZUBŮ	90
JAZYK S VŘÍDKY	90
JAZYK S BOLÁČKY	91
SHRNUTÍ	91
Tabulka 6-1: Tvary těla jazyka	92

7. Povlak jazyka	95
FYZIOLOGIE POVLAKU JAZYKA	95
KLINICKÝ VÝZNAM POVLAKU JAZYKA	96
POVLAK JAZYKA U AKUTNÍCH ONEMOCNĚNÍ Z VNĚJŠÍCH VLIVŮ	97
Větrný chlad	98
Větrná horkost	98
Horko	98
Chlad	98
Vlhkost	99
POVLAK JAZYKA A OSMERÁ OSNOVA	99
Povrch	99
Nitro	99
Prázdnota	100
Plnost	100
Horkost	100
Chlad	100
Jang	100
Jin	101
VLASTNÍ POVLAK JAZYKA	101
Povlak s kořenem, nebo bez kořene	101
Přítomnost, nebo nepřítomnost povlaku	103
Tloušťka povlaku	105
Rozmístění povlaku	107
Vlhkost povlaku	109
Suchý povlak	109
Vlhký povlak	109
Plísňovité, nebo mastné povlaky	110
BARVA POVLAKU JAZYKA	111
Bílý povlak	112
Bílý a tenký povlak	113
Bílý, tenký a kluzký povlak	114
Bílý, silný a kluzký povlak	114
Bílý, tenký a suchý povlak	114
Bílý, silný a vlhký povlak	115
Bílý, silný a suchý povlak	115
Bílý, silný a mastný povlak	115
Bílý, silný, mastný a kluzký povlak	115
Bílý, silný, mastný a suchý povlak	116
Bílý, drsný a popraskaný povlak	116

Bílý, lepkavý a mastný povlak	116
Bílý a moučný povlak	117
Bílý a sněžný povlak	117
Bílý a plísňovitý povlak	117
Jednostranný bílý a kluzký povlak	117
Žlutý povlak	118
Bledě žlutý povlak	118
Žlutý a kluzký povlak	119
Špinavě žlutý povlak	119
Žlutý, lepkavý a mastný povlak	119
Suchý a žlutý povlak	119
Povlak na kořeni jazyka žlutý a na špičce bílý	120
Oboustranně žluté pruhy na bílém povlaku	120
Silné oboustranné žluté pruhy a žlutý povlak	120
Napůl žlutý a napůl bílý povlak	120
Šedý povlak	120
Šedý, vlhký a kluzký povlak	120
Šedý a suchý povlak	121
Černý povlak	121
Černý, kluzký a mastný povlak	121
Oboustranné černé pruhy na bílém povlaku	121
Bílý povlak s černými tečkami	121
Bílý povlak s černými ostny	122
Černý uprostřed, bílý a kluzký po stranách a na špičce	122
Napůl bílý a kluzký, napůl žlutý a černý povlak	122
Žluté strany a černý mastný střed	122
Černý, suchý a rozpraskaný povlak	122
Mnohočetné barvy povlaku	123
Bílý a žlutý povlak	123
Bílý a šedý povlak	124
Bílý a černý povlak	124
Žlutý a černý povlak	124
Bílý, šedý a černý povlak	124
Žlutý a šedý povlak	124
SHRNUTÍ	125
Tabulka 7-1: Pvlaky jazyka	126
Tabulka 7-2: Nerovnováha mezi špičkou a kořenem jazyka a mezi pravou a levou stranou jazyka	129

8. Diagnostika podle jazyka v klinické praxi	131
KLINICKÉ OTÁZKY DIAGNOSTIKY PODLE JAZYKA	131
Barva těla jazyka vždy ukazuje skutečný stav	131
Prázdnota jin <i>ledvin</i> a jangu <i>ledvin</i>	131
Emoční problémy	132
Prázdnota jin <i>sleziny</i> a <i>žaludku</i>	133
Jazyk nemusí nutně zobrazovat všechny aspekty celé situace	134
Za jakých okolností má diagnostika podle jazyka větší váhu než diagnostika podle pulzu a příznaků	135
Za jakých okolností se nespoleháme na jazyk	136
Použití diagnostiky podle jazyka k vyloučení závažných problémů vnitřních <i>orgánů</i>	137
Propojení diagnostiky podle jazyka a diagnostiky podle pulzu	137
Čchi a krev	137
Faktor času	138
Stavy, kdy je pulz rychlý a jazyk není červený	138
Míra podrobnosti	138
Emoční problémy	139
Diagnostika podle jazyka při prognóze	140
Síla škodliviny	140
Fialová barva	140
Prázdnota jin	141
Chirurgické operace	142
Zlomeniny kostí	142
DIAGNOSTIKA PODLE JAZYKA A BYLINNÁ LÉČBA	142
Posilování čchi těla, nebo vypuzování škodlivin	142
Rozlišení prázdnoty čchi, nebo jin <i>žaludku</i> a <i>sleziny</i>	143
Odlišení horkosti ve vrstvách čchi, vyživující čchi a krve a odlišení horkosti od ohně	143
Tabulka 8-1: Syndromy prázdnoty čchi nebo jin ve vztahu k bylinným směsím	144
Tabulka 8-2: Vzhled jazyka v souvislosti s vrstvou čchi, vrstvou výživné čchi a vrstvou krve	145
DIAGNOSTIKA PODLE JAZYKA U DĚTÍ	147
9. Kazuistiky	151
Přílohy	
I. Diferenciální diagnostika podle šestice drah	191
ÚVOD	191
TCHAJ-JANG	193

Napadení větrem	193
Napadení chladem	194
JANG-MING	195
Stadium postižení jangmingových meridiánů	195
Stadium postižení jangmingových <i>orgánů</i>	196
ŠAO-JANG	196
TCHAJ-JIN	197
ŠAO-JIN	197
Šaojinový chlad	198
Šaojinová horkost	198
ŤŮE-JIN	198
II. Diferenciální diagnostika podle čtyř vrstev	201
ÚVOD	201
VRSTVA OCHRANNÉ ČCHI	202
VRSTVA ČCHI	203
Horkost na v oblasti hrudi a bránice	203
Horkost v meridiánu žaludku	204
Suchá horkost ve <i>střevech</i>	204
Vlhká horkost žaludku a sleziny	204
Horkost v meridiánu žlučníku	205
VRSTVA VYŽIVUJÍCÍ ČCHI	205
VRSTVA KRVE	206
III. Diferenciální diagnostika podle tří ohnišť	207
ÚVOD	207
HORNÍ OHNIŠTĚ	208
Plíce	208
Perikard	209
STŘEDNÍ OHNIŠTĚ	209
DOLNÍ OHNIŠTĚ	210
Ledviny	210
Játra	210
IV. Souhrn příznaků na jazyku u vnějšího postižení chladem nebo horkem	213
Tabulka 1: Rozlišení syndromů podle šestice drah	213
Tabulka 2: Diferenciální diagnostika podle čtyř vrstev	214
Tabulka 3: Diferenciální diagnostika podle <i>tří ohnišť</i>	214
V. Vzhled jazyka svědčící o nebezpečných stavech	215

Slovníček čínských termínů	217
Vybraná bibliografie	219
O autorovi	221
Doslov k českému vydání	222
Recenzní poznámka k českému vydání	224
Rejstřík	225

Předmluva ke třetímu vydání

Uběhlo již 34 let od prvního vydání této knihy. Její obliba a hojně využívání ze strany studentů i praktiků nadále svědčí o nepomíjejícím odkazu Giovannioho Maciocii. Text tohoto (třetího) vydání nedoznal oproti druhému (revidovanému) vydání výrazných změn. To, že nevyžadoval zásadní aktualizace, jen dokresluje šíři přehledu a poznatků, které Giovanni v oboru získal a které ještě prohloubily autorovy bohaté zkušenosti z klinické praxe. V čem je však toto vydání podstatně vylepšeno, je kvalita a množství vyobrazení jazyka.

Vzhledem ke stáří knihy se přímo nabízelo obohatit text fotografiemi s vysokým rozlišením a usnadnit tak čtenáři orientaci, k čemuž by mělo přispět i nové uspořádání původních snímků, které jsou nyní umístěny přímo u příslušného textu. Nově přidané snímky byly vybrány buď z Giovannioho soukromého fotoarchivu, nebo z archivu Barbary Kirschbaumové, která je rovněž vynikající autorkou publikující v tomto oboru. Jsme Barbaře nesmírně vděční za pomoc, kterou nám v rámci projektu poskytovala. Neocenitelné byly především její zkušenosti při výběru nově zařazovaných snímků a při úvahách o tom, jaké úpravy by byly z pohledu studentů nejužitečnější.

Zájemcům o bližší studium diagnostiky podle jazyka a o související témata čínské medicíny se nabízí též archiv Giovannioho výukových článků dostupný na jeho blogu: <https://giovanni-maciocia.com/blog/>.

Také existuje Giovannioho online kurz diagnostiky podle jazyka dostupný na: <https://www.maciociaonline.com/product/tongue-diagnosis/>.

Na tento kurz lze navázat výukovými bloky pořádanými pod záštitou NCCAOM a dalších organizací.

Závěrem bychom chtěli poděkovat Johnu O'Connorovi a Garymu Nie-meierovi z nakladatelství Eastland Press za jejich profesionální podporu při přípravě tohoto (třetího) vydání.

*Sebastian Maciocia
Godalming, Anglie
březen 2021*

Předmluva k revidovanému vydání

Diagnostika podle jazyka je jednou z nejcennějších metod čínské medicíny. Naučit se její základní prvky je relativně jednoduché, ale stejně jako u mnoha dalších aspektů čínské medicíny je nutno je neustále obohacovat klinickou praxí. Nezáleží na tom, jak dlouho provozujeme čínskou medicínu, vždy je něco nového k naučení. Pokaždé, když někde přednáším, se najde alespoň jeden student popisující jazyk, který jsem nikdy předtím neviděl.

Krása diagnostiky podle jazyka spočívá v její jednoduchosti a okamžitosti: kdykoli je před námi složitý případ plný protikladů, je vyšetření jazyka schopno ihned upozornit na hlavní patologický proces. V uplynulých několika letech jsem zjistil, že diagnostika podle jazyka je nedocenitelný pomocník při odhalování silných duševních pohnutek ovlivňujících stav pacienta, při rozlišování hlavních a vedlejších prvků složité poruchy a při výběru vhodné metody bylinné léčby.

V tomto revidovaném vydání Diagnostiky podle jazyka v tradiční čínské medicíně jsou přidány následující poznatky:

- západní anatomie jazyka,
- diagnostika podle jazyka u dětí,
- diagnostika podle jazyka a fytoterapie,
- klinický význam diagnostiky podle jazyka u složitých onemocnění,
- vliv užívání léků na vzhled jazyka,
- nové kazuistiky a barevné fotografie jazyků.

Pozornost čtenářů si zaslouží zejména nová kapitola o klinickém významu diagnostiky podle jazyka. Obsahuje několik vodítek pro interpretaci nálezu na jazyku u složitých poruch, použití diagnostiky z jazyka při rozpoznávání emočních problémů a integraci diagnostiky podle jazyka a pulzu.

Ač by mohl být obhajován větší význam diagnostiky podle jazyka pro fyto-terapeuty než pro akupunkturistu, osobně se domnívám, že podmínky praktikování na Západě se liší od situace v Číně. Tam jsou obě specializace poměrně přísně oddělovány. Během mých pobytů v Číně jsem se setkal s velmi málo

lékaři, kteří provozovali jak akupunkturu, tak fytoterapii. Ve skutečnosti mne napadají jen dvě jména. Naproti tomu na Západě jsme byli vrženi do role „alternativní“ primární péče velmi se blížíci institutu rodinného lékaře. Pacienti k nám přicházejí nejen pro „práci na drahách“, tak typickou pro akupunkturistu, ale chtějí vědět, proč onemocněli, jaký vliv má strava na jejich stav a povahu diagnózy (v termínech čínské medicíny) a také prognózu. Diagnostika podle jazyka nabízí nedocenitelné informace ve všech případech klinické praxe, ať už užíváme akupunkturu nebo fytoterapii.

Další předností diagnostiky podle jazyka je její hodnota při diagnostikování sebe sama. Nemocní jsou po opakovaných návštěvách u praktika čínské medicíny často fascinováni svým jazykem a začínají ho sami sledovat, jak se mění ze dne na den. Občas se stává, že pacienti již propuštění z léčby se sami od sebe později vrátí, když zpozorují na svém jazyku tučný povlak nebo nějaký zvláštní otok. Zvláště u pacientů tento všeobecný zájem o jazyk a diagnostiku podle něj významně přispívá ke včasnému zachytu a léčbě některých stavů.

Nakonec ještě několik poznámek k překladu a označování technických výrazů tradiční čínské medicíny. Stejně jako v prvním vydání jsem se i zde držel pravidla překládat všechny čínské výrazy kromě pojmů čchi, jin a jang. Na rozdíl od předchozí situace jsem zde již nepovažoval za nutné přepisovat všechny tyto výrazy s velkým prvním písmenem, abych upozornil, že zde jsou užívány v tradičním čínském smyslu. Učinil jsem jedinou výjimku, a tou jsou názvy dvanácti čínských orgánů, kde zůstává možnost mýlky. Mám tímto na mysli situaci, kdy stav Srdce (s velkým písmenem) se v tradiční čínské medicíně nutně nekryje s onemocněním srdce (s malým písmenem) z pohledu moderního západního lékařství. Označení čínského orgánu velkým písmenem by tak mělo řešit jakékoli pochybnosti o tom, které srdce je zde míněno.*

Pro ty čtenáře, kteří jsou již blíže seznámeni s čínskými termíny, jsem doplnil v závěru knihy krátký slovníček.

*V českém překladu jsme ze stejných důvodů zvolily, po dohodě s p. Maciociou, přepis kurzívou – pozn. překl.

Úvod

Již ve *Vnitřní knize Žlutého císaře* nalézáme rozptýlené zmínky o diagnostice podle jazyka. V době dynastií Ming (Ming) a Čching (Qing) se diagnostika podle jazyka stala významnou částí čínského lékařského písemnictví. V nedávné době vyšlo v Čínské lidové republice několik důležitých knih, které systematicky čerpají a třídí materiál z historických pramenů.

Důležitým přínosem k předávání lékařského poznání z Východu na Západ je i první systematické pojednání o čínské diagnostice podle jazyka v angličtině.

Giovanni Maciocia je jedním z nejrespektovanějších učitelů a praktiků čínské medicíny a pro nás všechny ze Západu, ať už jsme praktiky, vyučujeme nebo studujeme tradiční orientální medicínu, vykonal velkou službu. Za základ si vzal několik důležitých čínských textů a vytvořil z nich zcela nové pojednání, které je srozumitelné, přesné a poskytuje podrobný popis tohoto důležitého sloupu čínského lékařského vyšetřování.

Toto nové dílo, i teoreticky dostatečně zajímavé, bylo rovněž obohaceno expertními klinickými zkušenostmi mnoha významných učitelů Giovanniho Maciocii. Kniha demonstruje jedinečný cit pro klinickou práci, který je pro Giovanniho typický, a odráží i jeho vlastní rozsáhlé zkušenosti z praxe jak na Západě, tak i v Číně. Barevné fotografie a kazuistiky jsou vítaným obohacením textu a důležitým vodítkem v klinické práci. Jsou cenné nejen pro jejich výstižnost a přesnost, ale také proto, že zachycují na Západě nejčastější případy.

Mnoho učenců v průběhu dějin zkoumalo předávání lékařských znalostí a písemností mezi kulturami při jejich vzájemném kontaktu¹. Tento proces byl někdy pomalý, například mezi Indií a Čínou², nebo rychlý, například při uvedení moderního západního lékařství do největších čínských měst v 19. století. V každém případě vždy obsahoval některé prvky zmatku a chaosu, které mohly vést k neúspěšnému roubování, jako se to stalo s akupunkturou v Evropě 19. století³ nebo řeckému lékařství za doby dynastie Tchang (Tang)⁴ v Číně.

Maciociovo osvědčené podání čínské diagnostiky podle jazyka nepochybně pomůže celému procesu přenosu a přizpůsobení čínského lékařského dědictví potřebám Západu, a to tak, aby probíhal lehce, uspořádaně a jeho vliv byl trvalý.

Ted Kaptchuk
Boston

POZNÁMKY

¹ Paul U. Unschuld, „Westem Medicine and Traditional Healing Systems: Competition, Cooperation or Integration?“ (Západní medicína a tradiční systémy léčení: Soutěž, spolupráce nebo integrace?) *Ethics, Science and Medicine* 3, č. 1 (květen 1976): 1–20.

² Paul U. Unschuld, „The Chinese Reception of Indian Medicine in the First Millennium A.D.“ (Čínské přijetí indické medicíny v prvním tisíciletí našeho letopočtu.) *Bulletin of the History of Medicine* 53, č. 3 (podzim 1979): 329–45.

³ John S. Haller, „Acupuncture in Nineteenth Century Western Medicine.“ (Akupunktura v západní medicíně devatenáctého století). *New York State Journal of Medicine* 73, (květen 1973): 1213–21.

⁴ Edward H. Schafer, *The Golden Peaches of Samarkand: A Study of Tang Exotics*. (Zlaté broskve Samarkandu: Studie tchangského exotismu.) Berkeley: University of California Press, 1963.

Poděkování

Tato kniha by nevznikla bez pomoci mnoha učitelů, kolegů a přátel.

Doktor Su Sin-ming (Su Xinming) z Nanfingské univerzity tradiční čínské medicíny mě během mých dvou návštěv Číny naučil umění čínské diagnostiky. Jsem mu zavázán za to, že mi předával své znalosti a umění s nekonečnou trpělivostí a otcovským přístupem.

Doktoru Šenovi (J. H. F. Shen) vděčím za velmi mnoho, zejména v oblasti diagnostiky podle jazyka. Během jeho seminářů v Londýně i privátních rozmluv v Bostonu mě štědře podaroval mnoha zásadními aspekty diagnostiky podle jazyka a některými neobyčejnými pohledy na jazyk vycházejícími z jeho bohatých zkušeností.

Ted Kaptchuk mi poskytl první kontakty s tradiční čínskou medicínou i se základy diagnostiky podle jazyka. Jeho poznámky a podpora během celé přípravy rukopisu byly pro mě velkým povzbuzením a inspirací.

Doktorka Čchen Ťing-chua (Chen Jinghua), zástupkyně ředitele Nemocnice přátelství v Pekingu, mě naučila diagnostiku podle spodní části jazyka a vyšetření cév spodiny jazyka. Jsem jí velice vděčný, že se se mnou podělila o tyto informace.

Dlužím mnohé i Michaelu McIntyrovi, který prováděl korektury a poskytl mi expertní rady, a také Hughu O'Connorovi a Danu Benskému z Eastland Press za jejich kvalifikovanou redakci. Linda Uptonová připravila ilustrace, za které jí vyjadřuji své poděkování.

Chtěl bych také zdůraznit úsilí autorů moderních čínských učebnic uvedených v bibliografii, zejména *Diagnostiky podle jazyka v čínské medicíně*, ze které jsem čerpal inspiraci a mnoho znalostí.

Hluboce jsem zavázán své ženě Christině za stálou podporu a povzbuzování, bez nichž by tato kniha nemohla vzniknout.

1 Historie čínské diagnostiky podle jazyka

Čínská medicína od svého počátku věnovala velkou pozornost zevnímu vzhledu a chování pacienta. Vždy považovala zevní vzhled za odraz vnitřních procesů. Z nápisů na úlomcích věšebných kostí víme, že alespoň jeden aspekt tohoto přístupu, a to diagnóza pomocí pozorování jazyka, byl důležitý už za dynastie Šang (Shang, cca 16. století př. n. l. až 1066 př. n. l.).¹

OBDOBÍ VÁLČÍCÍCH STÁTŮ (403 př. n. l. až 221 př. n. l.)

Období Válčících států, ačkoli politicky chaotické, bylo obdobím velkého ekonomického a kulturního rozmachu. Právě během tohoto období vznikly všechny hlavní čínské filozofické školy (včetně taoismu, konfucianismu a naturalismu²), které hluboce ovlivňovaly čínskou společnost i politiku, přičemž tento vliv trvá až do dnešních dnů. V tomto období také vznikly základní teorie čínské medicíny, zejména pojmy jin a jang a cyklus pěti hybatelů*. Důležitými lékařskými texty tohoto období jsou *Vnitřní kniha Žlutého císaře*³, *Klasická kniha složitostí*⁴ a *Šennungův kánon bylin*.

V této době byla diagnostika podle jazyka nedílnou součástí čínské lékařské praxe. Na několika místech ve *Vnitřní knize Žlutého císaře* jsou popisovány různé nálezy na jazyku a jejich klinický význam:

Je-li jazyk nepevný, pacient hodně sliní a je popudlivý, vyberte si menší jin** na noze [dráhu ledvin].⁵

Když je pulz *srdce* tvrdý a dlouhý, tak se jazyk kroučí nahoru a pacient nemůže mluvit.⁶

*Někdy též překládáno jako pět prvků, pět živlů, pět elementů apod. (pozn. překl.).

**Někdy též překládáno jako málo jin (šao-jin) (pozn. překl.).

kými emočními problémy. Špička jazyka může být také nateklá a s červenými tečkami.

ČERVENÝ JAZYK BEZ POVLAKU

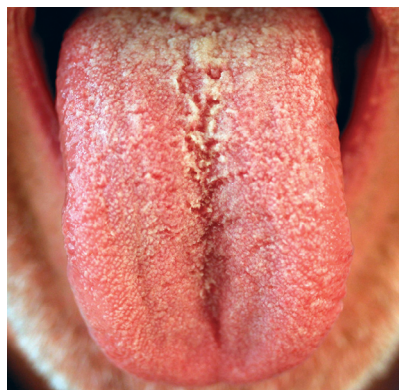
Pokud je tělo jazyka červené a jazyk je bez povlaku, ukazuje středová rýha přítomnost horkosti z prázdnoty postihující *srdce* (FOTOGRAFIE 9-11 a 9-26). Všeobecně je přítomen stav prázdnoty jin *ledvin*, který vede k vytvoření horkosti z prázdnoty v *srdci* (voda nedokáže kontrolovat oheň). Tento stav může také vzniknout jako následek dlouhodobých emočních problémů nebo dlouhodobé přepracovanosti.

Fotografie 6-15

Příčné rýhy v oblasti za špičkou jazyka

Jedna nebo dvě malé příčné rýhy v pětáctyřicetistupňovém úhlu ke středové linii jazyka umístěné v oblasti hned za špičkou jazyka odpovídají *plicím* (FOTOGRAFIE 6-15 a 9-59). Většinou ukazují na v dětství prodělané nemoci *plic*, jako je například zápal plic, černý kašel nebo plicní tuberkulóza. Poukazují také na současnou prázdnotu jin *plic* u dotyčného pacienta.

Fotografie 6-16

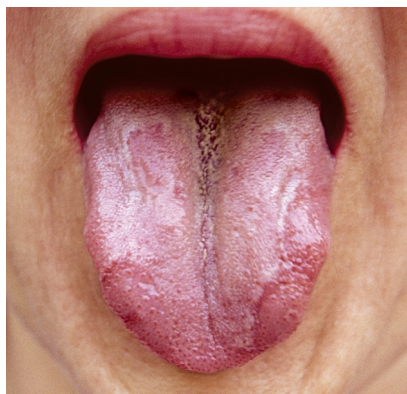
Hluboká středová rýha s dalšími malými rýhami

Pokud je na jazyku výrazně hluboká středová rýha s dalšími malými rýhami, které z ní vybíhají směrem do stran nebo jsou rozmístěny po jazyku, tělo jazyka je tmavě červené a bez povlaku (FOTOGRAFIE 6-16 a 9-24), vždy to znamená horkost z krajní prázdnoty jin *ledvin* a velké suchosti těla. Často takový nález můžeme vidět v případě ledvinových kamenů, i když nelze říci, že takový obraz jazyka bude přítomen u všech případů kamenů v ledvinách. Tato konfigurace rýh na jazyku může také odrážet dlouhodobé emoční problémy, jakož i přepracování, stres nebo špatné složení stravy a stravovací návyky.

žet dlouhodobé emoční problémy, jakož i přepracování, stres nebo špatné složení stravy a stravovací návyky.

VISÍCÍ JAZYK

Tento jazyk při vyplazení visí bezvládně z úst a je obtížné jej stáhnout zpět. Mohou z něj odkapávat sliny. Klinický význam takového jazyka se odvíjí od dalších přítomných faktorů, jako je jeho konzistence a barva těla.

Fotografie 9-49

49. Žena, 54 let

CHARAKTERISTIKA JAZYKA

Barva těla: červenofialová, červené tečky v přední části.

Tvar těla: nateklý, *srdceční* rýha, otisky zubů.

Povlak: celkově lepkavý a bílý, místy sloupnutý ve skvrnách, zejména po stranách a směrem k přední části jazyka (oblast hrudníku); uvnitř rýhy je lepkavý a žlutý (žluté ostny).

ANAMNÉZA

Tato žena již několik let trpěla anginou pectoris. Hlavními příznaky byly pocit tíhy na hrudi, bodavé bolesti v hrudi, kašel se žlutými hleny, nespavost, noční pocení a večerní pocity horka, únava a pocit nadmutí a plnosti v nadbřišku. Její pulz byl všeobecně hladký, avšak v hloubce prázdný, a to zejména na levé ruce.

DIAGNÓZA

Jedná se o velmi složitý případ s komplikovanou patologií. Jazyk sám o sobě prozrazuje všechny aspekty daného stavu. Především jeho červenofialové tělo svědčí o horkosti se stázou krve. Zarudlost a sloupnutý povlak v přední části jazyka (oblast hrudi) ukazují, že horkost a stáza krve se týká hlavně hrudi. Je tu tedy horkost z prázdnoty *plic* a stáza krve v hrudi. Červené tečky v této oblasti rovněž indikují závažnost horkosti z prázdnoty v plicích. Sloupnutá místa na jazyku znamenají prázdnotu *jin žaludku*, zatímco lepkavost povlaku a otok těla svědčí o přítomnosti hlenů. Žluté ostny uvnitř *srdceční* rýhy ukazují, že horkost a hleny postihují *srdce*. Otisky zubů pak svědčí o prázdnotě *čchi sleziny*, která je základní příčinou tvorby hlenů.

Tento jazyk tedy demonstruje složitý stav promíchání prázdnoty a plnosti: je zde prázdnota *čchi sleziny*, prázdnota *žaludeční jin* a *plicní jin* a současně také plná horkost, akumulace hlenů, horkost z prázdnoty a stáza krve.

Co se týká příznaků, na hleny nás upozorňuje pocit tíhy na hrudi, kašel se žlutým sputem a nadmutí i plnost v nadbřišku. Bolest v hrudi prozrazuje stázu krve. Nespavost, noční pocení a pocit horka večer jsou typické pro horkost z prázdnoty, zatímco únava je způsobena prázdnotou *čchi sleziny*.

50. Žena, 53 let

CHARAKTERISTIKA JAZYKA

Barva těla: mírně bledý.

Tvar těla: celkově slabě nateklý, více v přední části, lehké otisky zubů.

Povlak: normální, slabě lepkavý.

O autorovi

GIOVANNI MACIOCIA byl akupunkturista a fytoterapeut, který žil v Amer-shamu v Anglii, kde praktikoval od roku 1973. Studoval akupunkturu na Mezinárodní škole orientální medicíny v Sussexu v Anglii (v roce 1974 se stal bakalářem akupunktury) a na Nantingské škole tradiční čínské medicíny (promo-oval v letech 1980, 1982 a 1987).

Od roku 1979 přispíval do v Anglii vydávaného časopisu The Journal of Chinese Medicine a často o čínské medicíně přednášel na profesionální úrovni jak v Evropě, tak ve Spojených státech.

Napsal také publikace Základy tradiční čínské medicíny a Praxe tradiční čín-ské medicíny.

Rejstřík

A

- alergická konstituce 149
- alergické astma 137
- alkoholismus – oteklý nafialovělý jazyk 75
- anatomie jazyka 13–14
 - embryologická 14–16
- angina pectoris 64
- antibiotika 17
 - červený a lesklý jazyk 54
 - dětský jazyk 148
 - povlak bez kořene 102
 - stagnace hlenu v *plicích* 164
- antirevmatika 18
- Aova rozprava zlatého zrcadla o nemocech ze zranění chladem* 5
- astma
 - kazuistika 154
 - rozlišení podle vzhledu jazyka 137
 - s pozdním začátkem 80, 137
 - spojené s meridiánem *jater* 167
- atrofie
 - modrofialový a vlhký jazyk 67
 - na jedné polovině oteklý jazyk 78
- autoimunitní choroby a mapovitý jazyk 103

B

- barva povlaku jazyka 111–112
 - bílý a černý povlak 124
 - bílý a moučný povlak 117
 - bílý a plísňovitý povlak 117
 - bílý a sněžný povlak 117
 - bílý a šedý a černý povlak 124

- bílý a šedý povlak 124
- bílý a žlutý povlak 123–124
- bílý povlak 112–118
 - černé ostny 122
 - černé tečky 121–122
 - drsňý a popraskaný 116
 - lepkavý a mastný 116
 - silný a mastný 115
 - silný a suchý 115
 - silný a vlhký 115
 - silný, mastný a kluzký 115–116
 - silný, mastný a suchý 116
- bledě žlutý povlak 118–119
- černý povlak 121
 - suchý a rozpraskaný 122–123
- černý povlak uprostřed 122
- hnědý povlak 112
- jednostranný bílý a kluzký povlak 117–118
 - napůl žlutý a černý 122
- krátkodobého původu 16
- mnohočetné barvy 123–124
- napůl žlutý, napůl bílý povlak 120
- normální 112
- oboustranné černé pruhy na bílém povlaku 121
- oboustranné žluté pruhy na bílém povlaku 120
- šedý povlak 120–121
- špinavě žlutý povlak 119
- vzhledu rýžové polévky 114
- žluté strany a černý mastný střed 122
- žlutý a černý povlak 124